

NAVOIY VILOYATI TOMDI TUMANIDA 2021-2023 YILLARDA AMALGA OSHIRILGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH JARAYONI

Nodirbek Maxamadjonov

Quvonchbek Tilovqobilov

Shoxjahon Sharipov

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

“Moliya” fakulteti MMT 80k-guruh talabalari

Annotatsiya: Hozirgi kunga kelib insonlar tilidan tushmayotgan “OPEN BYUDJET”- 2021 yili «Tashabbusli budjet» O‘zbekistonning bosh hududlari singari Navoiy viloyati Nurota tumanida ham ko‘p ham ommalashmadi: fuqarolar budjet pullari taqsimotida o‘zlari ham qatnasha olishlariga va umuman davlat soliq to‘lovchilar haqida qayg‘urishiga ko‘p ham ishonmadi.

Kalit so‘zlar: tashabbusli byudjet, openbudget.uz, tashabbus, ovoz berish, moderatsiya, ishchi komessiya, g‘olib loyihani aniqlash, “Fuqarolar tashabbusli jamg‘armasi”, shartnoma tuzish.

«**Ochiq budjet**» qoidalariga ko‘ra, fuqarolar mahalliy muammolarni hal qilish uchun loyihalar taklif qilishi mumkin. Aholi ko‘pincha yo‘llarning yomonligini, ta‘lim va tibbiyot muassasalarining ta‘mirtalab holga kelib qolganini, infratuzilmalarning yetishmasligidan e‘tirozda bo‘lib kelgan.

Bugungi kunda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va liberallashtirish, samarali soliq-byudjet siyosatidan foydalangan holda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, makroiqtisodiy barqarorlik va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta‘minlashga qaratilgan islohotlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat boshqaruvini markazsizlashtirish jarayonini davom ettirish joylarda davlat siyosatini amalga oshirishda mahalliy va hududiy hokimiyat organlarining mas‘uliyatini oshirishga, respublika davlat hokimiyati organlarining vakolatlarini mahalliy davlat hokimiyati organlariga bosqichma-bosqich o‘tkazishga, shuningdek, hududiy davlat hokimiyati organlarining tuman, shahar hokimiyati organlariga vakolatlari. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti ta‘kidlaganidek: “Moliya sohasida soha va hududlarni mutanosib rivojlantirish hisobidan mahalliy byudjetning daromad bazasini kengaytirish zarur. Eng muhimi, tuman va shaharlarda mahalliy byudjetlarning kengaytirilishi aholining turmush darajasi va turmush sharoitini, umuman, barqarorlik va osoyishtalikni yuksaltirishga xizmat qilishi kerak”.

1-jadval

Navoiy viloyati Tomdi tumani tashabbusli byudjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar miqdori¹

So'ngi yillarda O'zbekiston Respublikasida prezident qaroriga muvofiq tashabbusli byudjet loyihalari amalga oshirilib kelinmoqda. Misol tariqasida Navoiy viloyati Tomdi tumanida amalga oshirilgan loyihalar tahlilini ko'rib chiqamiz.

Biz Navoiy viloyati Tomdi tumani 2021-2023-yillarda tashabbusli budjetlashtirish uchun ajratilgan va o'tkazilgan mablag'lar miqdorini quyidagi jadvaldan ko'rishimiz mumkin.

(mln.so'mda)

T/r	Ko'rsatkich nomi	2021-yil	2022-yil	2023-yil
1.	Yil boshiga qoldiq	0	317,3	244,57
2.	Hisobot davrida "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar	1 165,3	2 999,3	6 717,48
3.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan	848,0	3 072,0	6 450,0
3.1.	Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag'	769,0	2 439,5	4 477,36
3.2.	Hisobvaraqlardagi qoldiq	78,965	641, 05	1 972,64
4.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"da qoldiq mablag'	317,3	244, 57	2 484,4

Biz Navoiy viloyati Tomdi tumani 2021-2023-yillardagi tashabbusli byudjet loyihalarini, hisobotlarini o'rganish jarayonida shuni ko'rdikki 2021-yil Hisobot davrida "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar 1 165,3 mln.so'mni mablag' o'tkazilgan va shu mablag'dan 769,03mln.so'm moliyalashtirilgan. 2021-yil yakunida Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"da qoldiq mablag' 317.3mln.so'mni tashkil qilmoqda.2022-yil "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar 2 999,3 mln.so'm mablag' o'tkazib berilgan bu ko'rsatkich 2021- yilga nisbatan 2,5 barobar ko'p. "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"da qoldiq mablag' 244,5 mln.so'mni tashkil qilmoqda. 2023-yil "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar 6 717,4 ming.so'm mablag' o'tkazilgan. 2023-yil yakuniy bo'yicha qoldiq 5120,5 mln.so'mni tashkil qilmoqda. 2022-yilga nisbatan 2023-yilda "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar qariyb 2,2 barobarga oshgan va shu ko'rsatkichlardan ham

¹ <https://openbudget.uz/boards/reports>

ko'rinib turibdiki Navoiy viloyati Tomdi tumanida yildan yilga tashabbusli byudjet bo'yicha ko'rsatkichlar ortib bormoqda.

2-jadval

Navoiy viloyati Tomdi tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar²

Biz Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalar soni va unga sarflangan mablag'larni yillar kesimida quyidagi jadvalda ko'rishimiz mumkin.

T/r	Tadbirlar nomi	Moliyalashtirilgan takliflar soni			Sarflangan mablag' (mln.so'mda)		
		2021-yil	2022-yil	2023-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Jami		9	15	9	848,0	3 072,0	6 450,0
1.	Hududiy ichki yo'llar	2	1		230,0	70,0	
2.	Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash		2	5		350,0	3 050,0
3.	Maktabgacha ta'lim muassasalarini ta'mirlash va jihozlash		1			200,0	
4.	Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	1		2	100,0		1 550,0
5.	Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	1	2	1	150,0	510,0	850,0
6.	Ichimlik suvi ta'minotini yaxshilash			1			1 000,0
7.	Ko'cha chiroqlarini o'rnatish tadbirlari		1			270,0	
8.	Hududlarni tartibga keltirish (obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish)		5			121,0	
9.	Boshqa tadbirlar	5	3		368,0	460,0	

² <https://openbudget.uz/boards/reports>

Navoiy viloyati Tomdi tumani tashabbusli byudjetlastirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar 2021-yilda 9 ta loyiha amalga oshirilgan va 848 mln.so'm mablag' sarflangan. Hududiy ichki yo'llarga 2 loyiha, Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash, Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlashga 1 tadan loyiha va Boshqa tadbirlarga 5 ta loyiha amalga oshirilgan bolib ulardan eng ko'p mablag' Boshqa tadbirlarga sarflangan bo'lib 368 mln.so'mni tashkil qiladi. 2022-yilda esa loyihalar soni 15 taga yetgan va 3 072 mln.so'm mablag' sarflangan. Sarflangan mablag'lardan eng yuqorisi Hududlarni tartibga keltirish (obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish)ni tashkil qilmoqda ya'ni bu sohada jami 5 ta loyiha g'olib bo'lgan va 1 212 mln.so'm sarflangan.

2023- yilda esa loyihalar soni 2022-yilga nisbatan kamaygan ya'ni 9 ta loyiha amalga oshirilgan lekin sarflangan mablag' **6 450 mln.so'm sarflangan.**

Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash sohasida jami 5 ta loyiha amalga oshirilgan 3 050 mln.so'm sarflangan va bu ko'rsatkich 2023-yilning eng yuqori ko'rsatkichi hisoblanadi. 2023-yil 2022-yilga nisbatan jami sarflangan mablag'lar qariyb 2 martta ortgan, garchi loyihalar soni kamaygan bo'lsa ham.

3-jadval

Navoiy viloyati Tomdi tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari³

Biz endi Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalari doirasida 2021-2023- yillarda har bir chorak kesimida ajratilgan mablag'larni quyidagi jadvalda korishimiz mumkin.

(mln.so'm)

Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari		2021-yil	2022-yil	2023-yil
Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar		0	0	0
Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar		494,3	932	709
Shu jumladan	Erkin qoldiq mablag'lari	51,8	120,7	300

³ <https://openbudget.uz/boards/reports>

	Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi	885	811,3	409,2
	Iqtisod qilingan mablag'lar	0	0	0
Prezident qaroriga asosan		0	1962,12	6 000,00
Jami ajratiladigan mablag'lar		1431,1	3826,12	7418,2

Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalari doirasida Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar 2021-yil 494,3 mln.so'm mablag' ajratilgan, 2022-yilda 932 mln.so'm mablag' ajratilgan, 2023-yilda esa 709 mln.so'm sarflangan.2021-yilda jami ajratilgan mablag' 1 431,1 mln.so'm, 2022- yilda jami ajratilgan mablag'lar 3 826,12 mln.so'm, 2023-yilda 7 418,2 mln.so'm mablag' ajratilgan. Prezident qaroriga asosan 2021-yilda mablag' ajratilmagan, 2022-yilda 1 962,12 mln.so'm, 2023-yilda 6 000 mln.so'm mablag' ajratilgan.

4-jadval

**Navoiy viloyati Tomdi tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida
amalga oshirilgan loyihalar tarkibi⁴**

Biz endi Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalari 2021-2023- yillar doirasida sohalar kesimida to'plangan ovozlar soni va moliyalashtirilgan mablag'larni miqdorini quyidagi jadvalda ko'rishimiz mumkin.

T/r	Tadbirning qisqacha mazmuni (sohasi)	Jami to'plagan ovozlar soni	Moliyalashtirish uchun ajratilgan mablag' miqdori (ming.so'm)
2021-yilda			
1.	Madaniyat bulimini ta'mirlash	516	150 000
2.	Maktablarni moddiy texnika bazasini mustaxkamlash	505	80 000
3.	Keregetov OFYdagi "Motamsaro ona" xaykalini ta'mirlash ishlarini yakunlash	358	54 000

⁴ <https://openbudget.uz/boards/reports>

4.	Ayak-kuduk-Kulimbet yulini ta'mirlash	281	44 000
5.	BO'SMga moddiy texnik bazasini rivojlantirish	118	150 000
6.	Aktov OFYga bolalar uyingohi qurish	25	100 000
7.	Navoiy viloyati Tomdi tumani markazida zamonaviy asbob-uskunalar bilan ta'minlangan laboratoriya tashkillashtirish	19	100 000
8.	25 sonli maktabga tamirlash ishlarni olib boorish	19	150 000
9.	Axoli ichimlik suvini yaxshilash uchun kerakli uskunalar olish, moddiy texnik bazasini rivojlantirish uchun	12	20 000
JAMI			848 000
2022-yilda			
1.	Tomdi tumani BO'SM binosining isitish tizimini to'liq yangilash	529	350 000,00
2.	Tomdi tumani Xayvon kasalliklari tashxisi va ozik ovkat maxsulotlari xavfsizligi davlat markaziga VSEL va serologiya, bakterologiya bo'limlariga laboratoriya asbob uskunalar bilan ta'minlash	491	80 000,00
3.	Tomdi tumani 16- umumiy o'rta ta'lim maktabi futbol maydonchasining atrofini tor setka bilan o'rash va tungi yoritish chiroqlarini o'rnatish	447	50 000,00
4.	Madaniyat bulimining katta zaliga LED ekran olib urnatish uchun	428	160 000

5.	Tomdi tumani 15- maktabning ikkinchi qavatining deraza va Eshiklerini zamonaviysiga almashtirish, maktab sport zali tom qismini ta'mirlash.	421	300 000
6.	Tomdibuloq axoli punktiga 2-dona Stella qurish	393	350 000,00
7.	"Tomdibuloq" axoli punktidagi markaziy bog'ga Amfiteatr qurish	364	180 000,00
8.	Tomdi tumani "Sharq" OFY Sharq massiviga 2 ta avtobekat qurish	338	80 000,00
9.	Keregetov OFYdagi qabristonni tamirlash ishlarini oxiriga yetkazish	320	259 000,00
10	Keriz OFYdagi sun'iy qoplamali futbol maydonchasining qurilish ishlarini oxiriga yetkazish	315	343 000,00
11	Tomdi tuman ovul fuqoralar yig'inlaridagi kutubxonalarga badiy kitoblar sotib olish	310	80 000,00
12	8-sonli DMTTni joriy ta'mirlash 1.Ichki sanuzel qismini o'rnatish 2.Isitish tizimini to'liq o'rnatish 3 Eshik derazalarini almashtirish	221	200 000
13	Sharq massiviga 1,6 km kuchaga tunggi yoritish chiroqlarini o'rnatish	185	270 000
14	Tomdibulok OFYdagi futbol maydonchasini joriy tamirlash, tulik yopik (крыты) kilish va chiroklar kuyish.	173	300 000
15	Shark massiviga kirishdagi 70 m yulni ta'mirlash	132	70 000
	JAMI		3 072 000
2023-yilda			

1.	Tuman tibbiyot birlashmasining moddiy texnik bazasini yangilash	2259	1 000 000
2.	Tomdi tumani Keregetov OFY 9-maktabning moddiy texnik bazasini yangilash	2198	650 000
3.	Shieli OFYga suniy qoplamali futbol maydoni qurish	2139	500 000
4.	Keregetov OFY Jiriq ovuliga suniy qoplamali mini futbol maydoni qurish	1724	600 000
5.	Tomdi tumani Alqquduq OFIga suniy futbol maydonchasi qurish	962	550 000
6.	Tuman tibbiyot birlashmasiga 50kv quyosh panelini o'rnatish	769	550 000
7.	Tomdibuloq OFYda joylashgan 1- IDUM hovlisida sun'iy qoplamali futbol maydonchasi qurish hamda kerakli jihozlar va yoritish chiroqlari bilan ta'minlash	692	750 000
8.	Jirik aholi punkitiga suv filtrlash uskunasini quyoshli panel bilan qurtish	424	1 000 000
9.	Tomdi tumani madaniyat bo'limi moddiy-texnik bazasini rivojlantirish	423	850 000
10.	JAMI		6 450 000

Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalari doirasida 2021- yil 9 ta loyiha amalga oshirilgan bo'lib bu loyihalar ichida eng ko'p ovoz yak-kuduk-Kulimbet yulini ta'mirlash topilgan va 150,0 mln.so'm mablag' amalga oshirilgan.

2021-2023-yillarda jami 33 ta loyiha amalga oshirilgan bo'lib 10 370 mln.so'm sarflangan. Eng yuqori mablag' 2023-yilda sarflangan.

Tuman tibbiyot birlashmasining moddiy texnik bazasini yangilash, Jirik aholi punkitiga suv filtrlash uskunasini quyoshli panel bilan qurtish loyihalariga 1 mlrd.so'mdan sarflangan. Keyingi o'rinda Tomdi tumani madaniyat bo'limi moddiy-texnik bazasini rivojlantirish sohasiga 850 mln.so'm sarflangan.

Xulosa:

Navoiy viloyati Tomdi tumanida tashabbusli byudjet loyihalari 2021-2023-yillardagi tashabbusli byudjet loyihalarini ko'rib chiqish jarayonida shunga amin bo'ldikki tashabbusli byudjet Norin tumanida yildan yilga ijobiy ko'rsatkichlar qayd qilmoqda bundan ko'rinib turibdiki fuqorolar bu dasturga befarq emas va o'zinig ijtimoiy ehtiyojlarini qondirib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ваҳобов АВ, Маликов ТС. Молия. Дарслик/Тошкент Молия институти. Тошкент:“Шарқ. 2010;804.
2. Malikov, T., and Haydarov NH. Byudjet. "O'quv qo 'llanma." Toshkent:“Iqtisod-moliya 84 (2008).
3. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. - O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018
4. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O'quv qo 'llanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.
5. Маликов ТС. Хайдаров НХ “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув кўлланма. 2009.
6. Malikov TS. Byudjet-soliq siyosati. T.:“Iqtisod-moliya. 2019.
7. Malikov, T. S., & Olimjonov, O. O. (2019). Moliya: Darslik.
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet: tizimi, tuzilmasi, jarayoni. O'quv qo 'llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA. 2008.
9. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. Т. 2017
10. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йўналишлари- Science and Education, 2022
11. У Ўроқов, Д Ускенбаева. Ўзбекистонда ташаббусли бюджетни жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари - Science and Education, 2022
12. Ўроқов У, Иргашев И, Файбуллаев О. Фуқаролар иштирокидаги маҳаллий бюджет. 2022
13. UY O'roqov, JA Yomg'Irov. Mahalliy byudjetlar barqarorligini ta'minlash masalalari - Central Asian Research Journal for Interdisciplinary ..., 2022
14. Ўроқов УЮ. Маҳаллий бюджетлар шаффофлиги ва очиқлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари. Бизнес-Эксперт журнали. 2020;4.
15. Ўроқов У. Файбуллаев О. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув кўлланма. Тошкент: Vaktria press. 2016.
16. Уроков У. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. Республика илмий-амалий конференция. ТМИ 2020.
17. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи кўрсаткичлар. 2020

18. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари. 2017
19. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромад базасини кенгайтириш масалалари. Республика ўқув юртлараро конференция тўплами. ТМИ-2009 йил (Vol. 18).
20. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақилигини оширишнинг замонавий муаммолари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. ТМИ 2022 йил.
21. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг ҳуқуқий асослари.- Science and Education, 2023
22. G‘aybullayev O, O‘roqov U. O‘zbekiston Respublikasida budjet tizimi va jarayoni. O‘quv qo‘llanma. T.: Baktriapress. 2016;168.
23. Xaydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.
24. Хайдаров НХ. Маҳаллий бюджетлар: муаммо ва инновацион ечимлар. Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2020.
25. Хайдаров Н. Доходы местных бюджетов и пути их укрепления. “Молия” илмий журнали. 2022.
26. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари. халқаро илмий-амалий конференция 2022.
27. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетлар даромадини барқарорлаштириш йўллари. халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами (Vol. 2022).
28. IB Masharipov. Relevance of civil society in the modern world, attitude and solutions. International Journal of Inclusive and Sustainable Education. 2023

